

V GING LANGS BIJ
ABBA'S BJÖRN EN
VERNAM ALLES
OVER **HET NIEUWE**
ALBUM, DE
ABBATARSHOW EN
DE OVERIGE ZAKEN
VAN HET BJÖRN-
IMPERIUM

De boy Björn

Björn Ulvæus

Foto: Nadja Hallström

**Jammer dat het
zo slecht gaat**

BENT (10) WIL IETS UITVINDEN TEGEN
KLIMAATVERANDERING **PAG 7**

**Kafka de
tekenaar**

ARNON GRUNBERG OVER DIENS
KRABBELS EN SCHETSEN **PAG 8**

**Chroniqueur
van de VS**

WERK VAN FOTOGRAAF ALEC
SOTH NU TE ZIEN **PAG 10**

Column

ARTHUR VAN AMERONGEN

Illustratie Gabriël Kousbroek

R.I.P. Mirjam

Ik was van slag door Mirjams dood, terwijl ik haar nooit had ontmoet.

De dood van Mirjam Cremers sloeg op Facebook in als een bom. Haar wandje liep vol met reacties van geschokte volgers, die wisten van haar ziekbed maar toch overdonderd waren door het treuze nieuws.

Ik las het bericht – op Mirjams wandje geplaatst door haar vriend Ger – vluchtig op straat. Dat is vrij uitzonderlijk, want ik check Facebook zelden en gebruik het digitale poeiealbum hoofdzakelijk nog als uithangbord voor mijn stukjes. Soms zet ik er een foto van mijn honden of van een bord soep op, en van de week postte ik, toevallig of niet, net voor de onheilsjding een uitspraak van de Ierse dichter en schrijver Brendan Behan: *There is no such thing as bad publicity except your own obituary*. Vrij vertaald: slechte publiciteit bestaat niet, behalve als het mijn overlijdensbericht betreft.

Ger poste even later een foto van een grafsteen met het opschrift: 'Hier ligt ik. Sta niet zo onnozel te kijken.

Ik had ook liever op het strand geleggen.' Hij schreef eronder: 'sorry lieve fb vrienden van Mir, maar ik plaats deze in de geest van Mijn liefste Mirjam.'

Ik was van slag door Mirjams dood, terwijl ik haar nooit had ontmoet. Onze chatjes waren steevaast vrolijk en opgewekt. Ze was een van mijn allertrouwste volgers en reageerde altijd op mijn columns. Mirjam was het zonneje in het treunje, op instorten staande huis van Facebook en iedereen hield van haar.

Ik wist niet precies hoe ik moest reageren op haar wandje, want vermoedelijk leest ze de commentaren niet meer.

Ik ben sowieso niet goed in lijkreides. Op de begrafenis van mijn vader en moeder liet ik het zware werk opkrappen door mijn zwager, die onderwijzer is en goed kan spreken. Daar stond ik dan, als oudste zoon, te snorteren als een kind bij de droeve kullen van mijn ouders. Ik heb een vlotte pen en heb hun dood dan ook literair verantwoord uitgemolken in diverse geschriften, maar ben een ramp qua spreken in het openbaar. Om in de geest van Mirjam te blijven, sluit ik deze microhommage af met het grafschrift van Spike Milligan, een van de leukste Britten ooit: 'Ik zei jullie toch dat ik ziek was.' De epitaaf is niet in het Engels maar in het Keltisch, enkel en alleen om de bezoekers van zijn graf te sarren: 'Duit met leat go rabh mé breoithe.' *Descanse en paz, lieve Mirjam*. We zullen je missen, zonnestraaltje.

Illustratie Lisa Schweizer

Fotografie

RECENSIE ALEC SOTH: THERE IS ALWAYS SOMETHING TO FIND

Poëzie onder een grauwsluier

De haarscherpe foto's van de
Amerikaan Alec Soth, nu te zien in
Helmond, ademen ondanks hun
weinig vrolijke onderwerpen
statigheid en poëzie.

Door **Mark Moorman** Foto's **Alec Soth** / **Magnum Photos**

In de documentaire *Somewhere to Disappear* uit 2010 volgen de makers Laure Flammarton en Arnaud Uytendhove de Amerikaanse fotograaf Alec Soth terwijl hij werkt aan het project dat later *Broken Manual* gaat worden. Hij is op zoek naar mensen (altijd mannen) die de samenleving, om verschillende redenen, de rug hebben toegekeerd. Preppers, kluzenaars, religieuze fanaten die de eindtijd afwachten, verbonden in hun diepe wantrouwen tegen de overheid en de medemens. Dat deze mensen lastig te fotograferen zijn is een understatement. Voeg daar de aanwezigheid aan toe van een ongeregeld assortiment aan loslopende honden en de statistieken over wapenbezit in de Verenigde Staten en je zou denken dat je het wel uit je hoofd laat om een bewoonde grot binnen te gaan of ergens aan het eind van een nauwelijks waar te nemen pad op de deur van een zelfgemaakte hut aan te kloppen.

Maar daar staat Soth dus, met de makers en hun camera in zijn rug. Hij waarschuwt nog even dat de vorige keer dat hij hier was en de deur van de hut open ging hij zich bepaald ongemakkelijk voelde. 'Kennen jullie die scène uit *The Silence of the Lambs* waarin Jodie Foster het huis van de moordenaar binnen gaat?' vraagt hij de film-makers. Er komt geen antwoord en hij blijft op de deur kloppen. Uiteindelijk komt er een teken van leven en praat hij zich naar binnen met de belofte dat hij een sigaret kan aanbieden. Volgt een gesprek met een beschadigde man in een kale, dichtgetimmerde en -geplakte ruimte waar nauwelijks licht binnenkomt. En als je zijn verhaal hoort dan lijkt dat het perfecte decor voor zijn motto: Soth heeft geen camera bij zich.

Over dit soort momenten zegt hij in een ander verhaal dat hij er na al die jaren nog steeds niet achter is of het hem om de foto te doen is, of om de ontmoeting, de ervaring. De naar eigen zeggen dodelijk verlegen jongen van weleer gedooft misschien ergens dat het maken van

een foto het alibi is om met mensen, hoe zonderling en afgesloten ook, te praten en op deuren te bonzen. En over die foto's gesproken. Soth fotografeert over het algemeen met een grote 8x10-camera. De voordelen springen meteen in het oog, ook weer op het fraaie retrospectief dat deze dagen in Museum Helmond te zien is. De levens en landschappen die Soth vastlegt mogen soms een zekere desolate kwaliteit hebben, maar ze zijn haarscherp vastgelegd, ook in de grote museale prints aan de muren.

Werken met de 8x10, met zijn grote negatieven, voert terug naar de begindagen van de fotografie: loodzware camera op een statief met een fotograaf die zich onder een doek verschuilt. Het geeft zijn beelden een soort statigheid, al was het maar omdat hij het leven niet kan betrappen, maar echt zijn camera moet opstellen en de mensen die hij in beeld brengt duidelijk moet maken wat hij van ze verwacht. In *Somewhere to Disappear* zien we hoe hij vaak eerst zonder camera opereert en pas als hij zeker weet dat hij een foto gaat maken naar zijn pickuptruck gaat om zijn spullen naar de juiste plek te sjouwen.

Museum Helmond – een charmant museum dat uit twee delen bestaat: Kasteel Helmond en de nabijgelegen Kunsthal Helmond – heeft inmiddels een reputatie opgebouwd met retrospectieven van grote fotografen. Afgelopen jaren was er het werk te zien van onder anderen de Tsjech Josef Koudelka (2018) en de Amerikaan Mitch Epstein (2019). Met *Alec Soth: There is Always Something to Find* hebben ze een tentoonstelling in huis waarmee ze de grote fotomusea in Rotterdam, Amsterdam en Den Haag naar de kroon steken. Het Amsterdamse fotografie-museum Foam liet in 2020 met *I Know How Futously Your Heart is Beating* een recente serie van Soth zien, maar de overzichtstentoonstelling in Helmond gaat terug naar *Sleeping by the Mississippi* (2004), een fotoproject en -boek dat steeds vaker in een adem wordt genoemd met

Alec Soth

Alec Soth (Minneapolis, 1969) is een van de toonaangevendste Amerikaanse fotografen. Zijn eerste fotoboek, *Sleeping by the Mississippi* (2004), wordt inmiddels beschouwd als een moderne klassie-

ker. Zelf noemt hij Diane Arbus als zijn inspiratiebron, met haar voorkeur voor personen in de marge, maar zijn werk wordt ook wel vergeleken met Walker Evans en Stephen Shore.

Alec Soth in 2011
Foto Getty

Melissa, Flamingo Inn, Canada, 2005.

klassiekers als *American Photographs* (1938) van Walker Evans en *The Americans* (1958) van Robert Frank.

Soth werd in 1969 geboren in Minneapolis, Minnesota, niet ver van de Mississippi, de rivier door het hart van de Verenigde Staten, die zich meer dan 3.000 kilometer richting het zuiden uitstrekt. Voor zijn eerste fotoproject, dat oorspronkelijk in eigen beheer werd uitgegeven, stapte hij aan het begin van de jaren nul in zijn auto en begon hij stroomafwaarts te rijden, een klassieke roadtrip die al tot zo veel gedenkwaardige Amerikaanse fotografie heeft geleid.

Op het stuur van zijn auto heeft Soth een boodschappenlijst van beelden waarnaar hij op zoek is, zoals ook te zien is in de film *Somewhere to Disappear*. In een artikel in *The New York Times* uit 2009 wordt een dergelijke lijst geciteerd: 'Baarden, vogelaars, paddestoelagters, hutten na de regen, figuren van achteren, koffers, lange mensen (vooral mager), doelwitten, tenten, boomhutten en bonnenrjen.'

Die roadtrip langs de rivier leverde een aantal onvergetelijke portretten op, vooral van mensen die niet gewend zijn dat er naar ze wordt geluisterd, laat staan dat een fotograaf alle pixels van de wereld inzet om van hen een foto te maken die desnoods wandvullend kan worden ingezet. Soth was nog niet ver van huis toen hij een foto

maakte van Charles, een man in een groene overall en bivakmuts die twee modelvliegtuigen omhoog houdt. Het was deze foto die de poster van de Whitney Biennial in 2004 haalde, de twejaarlijkse tentoonstelling van hedendaagse Amerikaanse kunst in het Whitney Museum in New York.

Wie door het boek bladert of, beter nog, door de zalen van Kunsthal Helmond loopt, valt al snel op dat *Sleeping by the Mississippi* ook een lyrische onderstroom van thema's kent, waar de dichter in de fotograaf bovenkomt. In het geval van zijn tocht langs de rivier, als een soort wieg van het leven, komen telkens beelden van bedden terug, van het bed waarin vliegtuigpionier Charles Lindbergh is geboren tot een mysterieus overwoekerd bed aan de rand van een moeras. En misschien het meest morbide: een verdrinken matras, vlak onder het wateroppervlak.

Het visuele thema van het bed wordt door Soth verbonden aan de dromen van zijn personages, of het nu de droom van de transatlantische vlucht is, of de bescheiden droom van de man met zijn modelvliegtuigen. Of Bonnie, de zorgvuldig gekapte vrouw van de dominee, die een ingelijste foto op haar schoot houdt van een wolk, waarvan ze overtuigd is dat het een engel is.

**Alec Soth:
There Is Always
Something
to Find**

Fotografie
★★★★★
Museum
Helmond,
locatie
Kunsthal,
t/m 13/3.

Charles, Vasa, Minnesota, Verenigde Staten, 2002.

Verenigde Staten, 2008.

Soth, die in 2008 zijn eigen uitgeverij oprichtte én lid werd van het prestigieuze Magnum Photo, had op de golven (nautische beeldspraak is onvermijdelijk) van zijn grote fotoboek makkelijk zijn dagen kunnen slijten langs die oevers, maar zoals fraai in Helmond te zien is, sloeg hij steeds een andere weg in. In 2006 publiceerde hij *Niagara*, over de merkwaardige en (natuurlijk) treurige huwelijksindustrie die ontstaan is bij het natuurwonder van de Niagara Falls. Het hele project wordt misschien het best samengevat in het portret van een volstrekt uitgebluste bruid die voor de deur van haar motelkamer zit, neergeploft is het woord. De gelukkigste dag van haar leven lijkt hier heel ver vandaan.

In 2010 volgde *Broken Manual*, waarvoor Soth dus op zoek ging naar mannen die niet gevonden willen worden. Via zijn eigen uitgever gaf hij een instructieboek uit onder de titel *How to Disappear in America* (2009) en een aantal themabladen onder de naam Lester B Morrison: *Library for Broken Men*, *Lonely Bearded Men* en *Lester Becomes Me*, die ook te zien zijn in Helmond. De fascinatie voor deze mannen komt ook voort uit een nauwelijks verbuld verlangen om wellicht zelf op een dag te verdwijnen. Het is alsof hij bij deze verloren zielen de kunst aan het aflijken is. Maar Soth verdwijnt niet in de maak een foto en keert steeds weer terug naar huis.